

ARAŞTIRMA / RESEARCH

Kaygı bozukluğu olan ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet: kontrollü bir çalışma

Cyber bullying and cyber victimization in adolescents with anxiety disorders: a controlled study

Fatih Hilmi Çetin¹, Halit Necmi Uçar¹, Sevde Afife Ersoy¹, Kübra Kılınç¹, Hasan Ali Güler¹, Serhat Türkoğlu¹

¹Selçuk University, Faculty of Medicine, Child and Adolescent Psychiatry Department, Konya, Turkey

Cukurova Medical Journal 2019;44(Suppl 1):133-139.

Abstract

Purpose: The aim of this study was to compare adolescents with anxiety disorders (AD) and healthy controls in terms of cyber bullying, cyber victimization and sensitivity to cyber victimization.

Materials and Methods: This cross-sectional study was performed in Selçuk University Medical Faculty Hospital. The sample of the study was consisted of 28 adolescents with AD and 39 healthy controls. Sociodemographic data form, Cyber Bullying Scale, Cyber Victim Sensitivity Scale, Cyber Victimization Scale and Revised Child Anxiety and Depression Scale – Child Version were applied to all participants.

Results: In our study, the anxiety and depression scores of the AD group were significantly higher than the control group. When the two groups were compared in terms of cyber situations, it was found that cyber victimization scores were significantly higher in the AD group. There was a positive correlation between anxiety and depression scores and cyber victimization scores.

Conclusion: Adolescents with AD experienced more cyber victimization, and as the symptoms of anxiety and depression increased, the severity of cyber victimization increased. It was considered as a holistic approach to assess the situation of cyber victimization which may contribute positively to the diagnosis and treatment in the follow-up of anxiety disorders frequently seen during adolescence.

Keywords: Anxiety disorder, cyber bullying, cyber victimization, adolescent

Öz

Amaç: Bu çalışma kaygı bozukluğu (KB) olan ergenlerle sağlıklı ergenleri, siber zorbalık, siber zorbalığa duyarlılık ve siber mağduriyet durumları açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel bir desene sahip bu çalışma Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde gerçekleştirildi. Çalışmanın örneklemini 28 KB tanısı olan ergen ile herhangi bir psikopatoloji saptanmayan 39 sağlıklı kontrolden oluşturuldu. Tüm katılımcılara Sosyodemografik veri formu, Siber Zorbalık Ölçeği (SBÖ), Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği (SZDÖ), Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ) ve Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği-Yenilenmiş (ÇADÖ-Y) uygulandı.

Bulgular: Çalışmamızda KB grubunun kaygı ve depresyon puanlarının kontrol grubundan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görüldü. Siber durumlar açısından iki grup karşılaştırıldığında ise siber mağduriyet puanlarının KB grubunda anlamlı olarak yüksek olduğu saptandı. Tüm grupta kaygı ve depresyon puanları ile siber mağduriyet puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki belirlendi.

Sonuç: KB olan ergenlerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığı, kaygı ve depresyon belirtileri arttıkça siber mağduriyet şiddetinin de arttığı görülmüştür. Ergenlik döneminde sıkça görülen kaygı bozuklukların takibinde tanı ve tedaviyi şekillendirmemize olumlu katkı sağlayabilecek siber mağduriyet durumunu değerlendirmenin bütüncül bir yaklaşım olarak gerekli olabileceği düşünüldü.

Anahtar kelimeler: Kaygı bozukluğu, siber zorbalık, siber mağduriyet, ergen

GİRİŞ

Siber zorbalık, yazında 'kendisini kolayca savunamayan bir kurbanda karşı bir grup veya birey tarafından elektronik temas biçimlerini kullanarak gerçekleştirilen, saldırgan, kasıtlı ve tekrarlayıcı eylem olarak tanımlanmaktadır^{1,2}. Buna bağlı olarak, siber mağduriyetin şunları kapsadığı kabul edilmektedir: tehdit edici mesajlar almak, izinsiz e-postalar almak, izinsiz olarak utandırıcı resimlerin gönderilmesi, dalga geçilmek, rahatsız edici isimlerle çağrılmak ve siber alandaki kişilerce asılsız iddiaların yayılması³. Siber mağduriyet ergenlerin giderek endişe verici bir durum olmaya başlamıştır⁴. Ergenlerin %90'dan fazlasının çevrimiçi olması ve uyanklık oldukları zamanın üçte birini sanal ortamlarda geçiriyor olmaları onları siber tehlikelere daha açık hale getirmektedir^{5,6}.

Siber zorbalık hem yapanı hem de mağduru etkileyen dünya çapında bir problemdir. İlkokul çağındaki çocuklardan üniversite öğrencilerine kadar geniş bir popülasyonda sıkça rastlanmaktadır⁷⁻⁹. Türkiye'deki ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetleri inceleyen bir çalışmada en az bir kez siber zorbalık yapma oranı %23 ve en az bir kez mağdur olma oranı %55 olarak görülmüştür¹⁰. Üniversite öğrencilerini değerlendiren diğer bir çalışmada siber mağduriyet yaşama %54 iken bunun devam ediyor olması %20 olarak bildirilmiştir¹¹. İlkokul öğrencilerini araştıran çalışma ise siber mağduriyet oranını %27 olarak bulmuştur⁷. Sonuç olarak Türkiye'de yaşayan çocuk ve ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin oldukça sık olduğu görülmektedir.

Siber mağduriyet yaşayanlarda daha fazla stres olduğu, duygusal ve sosyal anlamda problemlerin bu bireylerde daha sık görüldüğü ve akademik başarılarının daha düşük olduğu yazında ifade edilmiştir^{9,12-14}. Ayrıca siber zorbalığa uğrama durumu tutarlı bir şekilde kaygı ve depresif belirtilerle ilişkili bulunmuştur^{15,16}. Buna bağlı ortaya çıkan kaygı belirtileri, ergenlerde önemli fonksiyonel bozukluklara ve gelecekte psikiyatrik bozukluklara neden olabilir^{17,18}. Çok sayıda kesitsel ve uzunlamasına araştırma, siber zorbalık mağduriyetinin kaygı bozukluğu ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir^{19,20}.

Siber zorbalık ve mağduriyet ile kaygı bozukluğu arasındaki ilişkiyi araştıran yazın toplum temelli çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak çocuk ve ergenlerde ortaya çıkan siber

zorbalık ve mağduriyet durumlarının kaygı belirtileri ile olan ilişkisine ve bu ilişkiyi etkileyen çeşitli faktörler incelenmiştir²¹⁻²³. Kaygı belirtileri geniş katılım olması sebebiyle geçerlilik güvenilirliği yapılmış olan çeşitli ölçekler ile değerlendirilmiştir. Yazında klinik bir değerlendirme sonucunda kaygı bozukluğu tanısı almış olan ergenlerle sağlıklı kontrolleri siber zorbalık ve mağduriyet açısından karşılaştırarak yapılmış bir yayına rastlanmamıştır. Biz de bu amaçla kaygı bozukluğu (KB) olan ergenlerin siber zorbalık, siber zorbalığa duyarlılık ve siber mağduriyet durumlarını sağlıklı akranlarıyla karşılaştırarak klinik bir örneklemin sonuçlarını paylaşmayı hedefledik.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmaya, 1-30 Nisan 2019 tarihleri arasında Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniğine başvuran ergenlerden yarı yapılandırılmış bir tanı görüşmesinden sonra KB tanısı konan 28 ergen dâhil edilmiştir. Kontrol grubu, Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı okulların psikolojik danışma ve rehberlik bölümleri tarafından yapılan duyuru neticesinde polikliniğimize gelmeyi kabul eden gönüllülerden oluşmaktadır. Bu gönüllülerin ayrıntılı anamnezi alınarak, fizik muayenesi yapılmış organik bir patoloji olmayanlara yarı yapılandırılmış bir psikiyatrik tanı yöntemi uygulanmış ve psikiyatrik bir tanı almayan 39 öğrenci kontrol grubu olarak alınmıştır. İki grup yaş ve cinsiyete göre eşleştirilmiştir. Veri toplama aşamasına geçmeden önce Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan gerekli yasal izin ve onay alınmıştır (20 Mart 2019, No: 2019/25). Çalışmadaki tüm katılımcılardan ve velilerinden, bu çalışmanın yöntemi ve amaçları hakkında bilgilendirildikten sonra bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Katılımcıların zekâ düzeyi klinik olarak değerlendirilmiş, sınırda mental kapasite ve daha aşağısında olduğu düşünülen olgular ile kronik hastalığı olan olgular çalışma dışı bırakılmıştır.

Uygulama

Ergenlerin, ilk olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik formu doldurmaları istenmiştir ve daha sonra Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi- Şimdi ve Yaşam Boyu Versiyonu Türkçe Uyarlaması (ÇDSG-ŞY) kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın hipotezi kaygı ve siber zorbalık/mağduriyet ilişkisinin doğasını

anlamak olduğundan vaka grubuna klinik ve psikometrik değerlendirmeler sonrasında yalnızca yaygın kaygı bozukluğu (YKB), sosyal fobi (SF) ve eğer varsa eşlik eden özgül fobi (ÖF) tanısı alanlar dâhil edilmiştir. Zihinsel bozukluğu olan kontrol grubundaki ergenler çalışma dışı bırakılmıştır. Ergenlerin siber zorbalık ve mağduriyet durumları Siber Zorbalık Ölçeği (SBÖ), Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği (SZDÖ), Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği (SMÖ) ve Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ) ile kaygı düzeyleri ise Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği-Yenilenmiş (ÇADÖ-Y) ile değerlendirilmiştir.

Ölçekler

Sosyodemografik veri formu

Sosyodemografik veri formu (SDV) araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. SDV, katılımcıların yaş, cinsiyet, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin istihdam durumu, ebeveynlerinin birlikte yaşama durumu ve ailenin gelir düzeyi özellikleri hakkında bilgi toplamaktadır. Gelir düzeyleri 2018 yılı resmi açlık ve yoksulluk sınırlarına göre belirlenmiştir.

Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Versiyonu Türkçe Uyarlaması

ÇDŞG-ŞY, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (3. Baskı, DSM-III; Amerikan Psikiyatri Birliği, 1980) ve Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı tanı kriterlerine (4. baskı, DSM-IV; Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994) göre çocuk ve ergenlerde psikopatolojileri belirlemek için oluşturulmuş yarı yapılandırılmış bir tanısal görüşmedir. Kaufman ve ark. tarafından geliştirilmiş²⁴ ve Türkçe'ye çevrilmiştir. Türk çocuklarına yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışması Gökler ve ark. tarafından yapılmıştır²⁵. ÇDŞG-ŞY, değerlendirmeye çocuk hakkında bilgi verebilecek en az bir ebeveynin katılımıyla yapılmıştır. Çocuktan ve en az bir ebeveyninden alınan bilgiler klinisyenin görüşleri ile birleştirilerek değerlendirme tamamlanmıştır.

Siber Zorbalık Ölçeği (SBÖ)

Araştırmada kullanılan Siber Zorbalık Ölçeği, Arıcağ ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır²⁶. Siber Zorbalık Ölçeği 24 maddeden oluşmakta olup dördü (Hiçbir Zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman) skala üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçeğin puanları 24 ile

96 puan arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek siber zorbalığa işaret etmektedir. Cronbach alfa katsayısı 0,95 olarak; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0,70 olarak bulunmuştur.

Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği (SZDÖ)

Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği, Tanrıku ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır²⁷. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği 14 maddeden oluşmakta olup üçlü (Evet, Bazen, Hayır) skala üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan ise 42'dir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın yüksek oluşunu gösterir. Cronbach alfa katsayısı 0,79 olarak; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0,63 olarak bulunmuştur.

Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ)

Siber Mağduriyet Ölçeği, Arıcağ ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır²⁸. Siber Mağduriyet Ölçeği 24 maddeden oluşmakta olup ikili (Evet, Hayır) skala üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçekten elde edilen en düşük puan 24, en yüksek puan 48 olmaktadır. Puanların yükselmesi siber mağduriyetin arttığına işaret etmektedir. Cronbach alfa katsayısı 0,89, test-tekrar test korelasyonu ise 0,75 olarak gösterilmiştir.

Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği-Yenilenmiş (ÇADÖ-Y)

Çocuk ve ergenlerde DSM-IV'e dayalı kaygı bozuklukları ve depresyonu taramak amacıyla geliştirilmiştir²⁸. Ebeveyn ve çocuk formu mevcuttur. Yaygın kaygı bozukluğu (6 madde), aylık kaygısı bozukluğu (7 madde), panik bozukluk (9 madde), obsesif-kompulsif bozukluk (6 madde), sosyal kaygı bozukluğu (9 madde), majör depresif bozukluk (10 madde) olmak üzere 6 alt ölçek ve 47 maddeden oluşmaktadır. Her madde 0 ile 3 arası puanlanmaktadır. Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Görmez ve arkadaşları tarafından yapılmıştır²⁹. Cronbach alfa katsayısı 0,95, olarak bulunmuştur.

İstatistiksel analiz

Çalışmanın verileri, IBM SPSS v.22 istatistik yazılım paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler, sürekli veriler için ortalama \pm standart sapma ve kategorik veriler için frekans ve

yüzde olarak sunulmuştur. Çalışma içindeki grupların verileri parametrik test koşulları sağlandığı için Student's t Testi kullanılarak, kategorik veriler ise ki-kare testi ile karşılaştırılmıştır. SBÖ, SZDÖ, SMÖ puanları ile ÇADÖ-Y puanları arasındaki korelasyonu değerlendirmek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılık sınırı $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmamız 1- 30 Nisan 2019 tarihleri arasında 28 hasta ve 39 sağlıklı kontrol katılımcısı ile gerçekleştirilmiştir. KB ($14,46 \pm 1,37$) ve kontrol grubunun ($14,41 \pm 0,49$) yaş ortalaması benzer bulundu. KB grubunun % 67,9'u ($n=19$) ve kontrol grubunun % 48,7'si ($n=19$) kız olup gruplar arasında cinsiyet dağılımı açısından istatistiksel fark yoktu. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de gösterildi.

Tablo 1. KB ve kontrol grubunun sosyodemografik özellikleri

		KB grubu	Kontrol grubu	p*
		n (%)	n (%)	
Cinsiyet	Erkek	9 (32.1)	20 (51.3)	0.119
	Kız	19 (67.9)	19 (48.7)	
Yaş		14.46 ± 1.37	14.41 ± 0.49	0.496**
Ailenin gelir durumu	<1000 TL	4 (14.3)	6 (15.4)	0.084
	1000 TL-2500 TL	22 (78.6)	22 (56.4)	
	>2500 TL	2 (7.1)	11 (28.2)	
Anne Baba birlikteliği	Birlikte	25 (89.3)	38 (97.4)	0.165
	Birlikte değil	3 (10.7)	1 (2.6)	
Anne eğitim durumu	İlkokul	16 (57.2)	16 (41.0)	0.235
	Ortaokul	6 (21.4)	7 (18.0)	
	Lise / Üniversite	6 (21.4)	16 (41.0)	
Anne çalışma durumu	Çalışmıyor	26 (92.9)	30 (76.9)	0.082
	Çalışıyor	2 (7.1)	9 (23.1)	
Baba eğitim durumu	İlkokul	10 (35.7)	3 (7.7)	0.008
	Ortaokul	6 (21.4)	4 (10.3)	
	Lise	6 (21.4)	18 (46.2)	
	Üniversite	6 (21.4)	14 (35.9)	
Baba çalışma durumu	Çalışmıyor	3 (10.7)	3 (7.7)	0.669
	Çalışıyor	25 (89.3)	36 (92.3)	

KB: Kaygı bozukluğu, * ki-kare testi p skoru, ** Student's t testi p skoru

Tablo 2. Ölçek puanlarının iki grup arasında karşılaştırılması

	KB grubu		Kontrol grubu		t	p*
	X	SD	X	SD		
Kaygı skorları	48.64	19.98	21.61	9.40	6.648	<0.001
Depresyon skorları	12.42	6.56	4.51	3.10	5.920	<0.001
Siber zorbalık	26.57	3.97	25.43	4.56	1.058	0.294
Siber zorbalığa duyarlılık	32.25	8.66	31.33	8.22	0.440	0.661
Siber mağduriyet	27.21	5.78	24.84	1.75	2.411	0.019

X: Ortalama, SD: Standart sapma, *Student's t testi p skoru

Kaygı grubunda ÇDŞG-SY ile yapılan klinik görüşmeler neticesinde ergenlerin 16 (%57,1)'i YKB, 12 (%42,9)'ü SF tanısı aldı. Eş tanı olarak vaka grubundaki 10 ergende (%35,7) ÖF tanısı saptandı. Hasta ve kontrol gruplarının ölçek skorları Tablo 2'de gösterildi. KB grubunun kaygı ve depresyon puanlarının kontrol grubundan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görüldü. Siber durumlar açısından iki grup karşılaştırıldığında ise siber mağduriyet puanlarının KB grubunda anlamlı olarak yüksek olduğu görüldü.

YKB olan ergenler ve sağlıklı akranlarında depresyon ve kaygı düzeyleri ile siber durumlar arasındaki ilişki Tablo 3'te gösterildi. Tüm grupta kaygı puanları ile siber mağduriyet puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki görüldü. Yine benzer şekilde tüm grupta depresyon puanları ile siber mağduriyet puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki görüldü.

Tablo 3. Tüm grupta siber durumlar ile kaygı ve depresyon skorları arasındaki korelasyon

		Siber zorbalık	Siber zorbalığa duyarlılık	Siber mağduriyet
Kaygı skorları	<i>r</i>	0.065	0.085	0.262
	<i>p</i>	0.598	0.496	0.032
Depresyon skorları	<i>r</i>	0.079	0.016	0.373
	<i>p</i>	0.524	0.898	0.002

r: Pearson korelasyon katsayısı *p*: anlamlılık değeri (2-tailed)

TARTIŞMA

Bu araştırmada, KB tanısı almış olan ergenlerin siber zorbalık, siber zorbalığa duyarlılık ve siber mağduriyet durumları ve bunların kaygı ve depresyon şiddeti ile olan ilişkisi kontrol grubu ile karşılaştırılarak araştırılmıştır. KB olan ergenlerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığı saptanmıştır. Ayrıca kaygı ve depresyon belirtileri arttıkça siber mağduriyet şiddetinin de arttığı bulunmuştur.

Ergenler elektronik posta, anlık mesajlar, sohbet odaları, web sayfaları, cep telefonları tarafından gönderilen kısa mesajlar ve web kameralarıyla siber zorbalığa maruz kalabilmektedirler¹⁴. Birinin internet hesabını kullanma/bozma, şiddet/nefret içeren mesaj/elektronik posta gönderme, internet ortamında bir kişiye ilişkin dışlama/şiddet/nefret içeren yazılar ve görüntüler paylaşma, pornografye maruz kalma ya da pornografik görüntü vermeye zorlanma siber zorbalık türleri arasında sayılabilir. Kanada’da yapılan 177 ortaokul öğrencisinin incelendiği bir çalışmada bu öğrencilerin % 23’nün elektronik posta, % 35’inin sohbet odaları, % 41’inin cep telefonu kısa mesajları yoluyla siber zorbalığa maruz kaldığı; siber zorbalığı yapanların ise % 32’sinin tanıdığı okul arkadaşları, % 11’inin okul dışı kişiler ve % 16’sının ise hem tanıdığı hem de tanımadığı okul arkadaşlarını içeren kişiler olduğu görülmüştür³⁰. Diğer bilinen zorbalık türleri ve siber zorbalık arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bazı yazarlar bu yeni zorbalık türünü geleneksel zorbalık türleriyle karşılaştırdıklarında fark olmadığını belirtip “yeni şişe ama eski şarap” şeklinde nitelendirmişlerdir^{31,32}. 3767 ergenin katıldığı bir çalışmada siber zorbalık oranı %4, siber mağduriyet oranı %11, hem siber zorba olma-siber mağduriyet birlikteliği oranı ise %7 olarak saptanmıştır³³. 7182 ergenin katıldığı bir başka çalışmada ise siber zorbalık yüzdesi %13,6 bulunmuştur. Aynı çalışmada aile desteğinin hem zorbalık hem mağduriyet açısından koruyucu faktör olduğu, arkadaş çevresi

genişliğinin mağduriyet açısından risk faktörü olduğu saptanmış, buradan hareketle siber zorbalık-mağduriyetin doğasının diğer geleneksel akran zorbalığı türlerinden farklı olduğu söylenmiştir³¹. Yazında kaygı bozukluğu tanısı koyulmuş klinik bir örneklemede siber mağduriyet durumunu araştıran bir yayın görülemediği için birebir karşılaştırma yapılamamıştır. Bununla beraber çalışmamızda siber mağduriyet yaşayan ergenlerde kaygı belirtilerinin ortaya çıktığını gösteren toplum temelli çalışmalarla benzer şekilde kaygı bozukluğu olan ergenlerde siber mağduriyet durumu kaygı bozukluğu olmayanlara göre çok daha fazla görülmüştür. Ek olarak, çalışmamızda tüm grupta siber mağduriyet derecesi arttıkça kaygı ve depresyon belirtilerinin arttığı saptanmıştır. Kesitsel bir sonuç olan bu veriler nedenselliğe dair fikir vermemektedir, ancak karşılıklı bir ilişki doğrultusunda her iki yönden de yorumlanabilir. Siber mağduriyet, kaygı bozukluğuna yol açabilir tarafından konu incelendiğinde temel nokta kaygı bozukluklarının ergenlerde en yaygın psikopatolojik bozukluklar arasında olduğu gerçeğidir³⁴. Şöyle ki, siber mağduriyet bireyin benlik saygısını düşürebilir, sürekli maruz kaldığı zorbalık hakkında ruminatif düşüncelere neden olabilir, eğer zorba (lar) okuldan ise devamsızlık, okulu bırakma, okula olan güveni sarsma gibi nedenler akademik işlevsellikte azalmaya yol açabilir, sonuçta üzüntü, öfke, çaresizlik, utanma, aşağılanmışlık ve dışlanma duygularının yoğun bir şekilde yaşantılanmasıyla bir kaygı bozukluğuna yol açmış olabilir. Kaygı bozukluğuna yol açabilecek bir diğer faktör diğer zorbalık türlerinden farklı olarak siber zorbanın gizemli oluşudur. Mağdur zorbanın kişi mi ya da grup mu olduğunu, kim ya da kimler olduğunu ve nerede olduğunu sıklıkla bilmediğinden bu durum mağdurun zihninde görüştüğü her kimsenin zorba olabileceği düşüncesini uyandırarak dünyanın ve insanların güvenilir olduğuna dair temel inançlarını derinden sarsabilir. Böyle bir hayal kırıklığı da siber mağduriyete bağlı gelişebilecek olası kaygı bozukluklarına zemin hazırlayabilir.

Denklemin diğer tarafından bakıldığında, başka bir nedenle gelişmiş olan kaygı bozukluğu ergenin daha fazla siber mağduriyet yaşamasına yol açmış olabilir. Siber zorbalığın ve mağduriyetin tanımında da belirtildiği üzere tekrarlayıcı doğası, mağdurun saygınlığını kaybetmemek istemesi, misillemeden korkması ve teknoloji kullanımının kısıtlanacağını düşünmesi gibi nedenlerle gizli kalmasından kaynaklanmaktadır. Kaygı bozukluğunun varlığı mağdurun bahsedilen korkularını artırarak zorbalığın

devamına ve şiddetinin artmasına neden olabilir. Siber mağdurların bireysel özelliklerinin incelendiği araştırmalarda kişiler arası ilişkilerde sosyal beceriksizlik ve bu nedenle sorunların varlığı ve çevreden algılanan sosyal desteğin zayıflığı saptanmıştır³⁵. Bu faktörler kaygı bozuklukları için de zemin hazırlamış olabilir. Diğer yandan siber zorbalığa maruz kalındığında zorbalığı durdurabilmek için gerekli stratejiler var olan herhangi bir kaygı bozukluğu nedeniyle birey tarafından kullanılmamış ve sonuçta mağduriyet artarak ve mükerrer yaşanmış olabilir. Mevcut literatür bilgisi göz önüne alındığında ergende var olan herhangi bir kaygı bozukluğu ve depresif bozukluğun bilişsel çarpıtmalara yol açarak tehdit algısını artırabileceği, sonucunda hostilite artışıyla zorbalığa yol açabileceği söylenebilir. Tüm bu veriler ışığında, siber mağduriyet-kaygı bozukluğu ilişkisinin karşılıklı etkileşimsel doğası göz önünde tutularak, herhangi bir kaygı bozukluğu tanısı almış ergenlerde olası faktörler içerisinde siber mağduriyet yaşantıları; siber mağduriyet nedeniyle başvuran bir ergende de gelişebilecek kaygı bozuklukları açısından uyandırılması gerektiği söylenebilir.

Mevcut çalışmanın en önemli kısıtlılığı kesitsel bir çalışma olmasıdır, bu nedenle nedensel bir ilişki kurulamamaktadır. Çalışmanın diğer kısıtlılıkları yalnızca klinik örneklemede çalışılması ve örneklemin küçüklüğüdür. Tüm bu faktörler sonuçların topluma genellebilmesini engellemektedir. Çalışmanın güçlü yönleri ise, benzer sosyodemografik özelliklere sahip bir kontrol grubunun olması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan ölçeklerin kullanımı ve formal bir süreçle kaygı bozukluğu tanısı almış olan ergenlerde kaygı bozukluğu, siber zorbalık ve mağduriyeti değerlendiren ilk kontrollü çalışmasıdır.

Sonuç olarak, bu çalışma ergenlik döneminde kaygı bozukluğu tanısında siber durumlarla ilişkili problemlerin değerlendirilmesinin önemini göstermektedir. Çalışmamız, ergenlik döneminde sıkça görülen kaygı bozuklukların takibinde tanı ve tedaviyi şekillendirmemize olumlu katkı sağlayabilecek siber mağduriyet durumunu değerlendirmenin bütüncül bir yaklaşım olarak gerekli olabileceğini düşündürmüştür. Bu sebeple ergenlerin siber zorbalık hakkında bilgilendirilmesi ve siber mağduriyetten nasıl korunacaklarını öğrenmeleri büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin ve ergenlerin çoğu bu konuda yeterli bilgiye sahip değildir. Bu sebeple öncelikle aileler siber zorbalık ve

siber mağduriyet konularında bilgilendirilmeli, çocuk ve ergenlerin siber ortam kullanımları ebeveynler tarafından denetlenmelidir. Bunun yanı sıra doğru ve düzenli bir ebeveyn-ergen ilişkisinin korunması da ergenlerin siber zorbalıktan korunmasına yardımcı olabilecektir.

Yazar Katkıları: Çalışma konsepti/Tasarımı: FHÇ; Veri toplama: FHÇ, HAG, KK; Veri analizi ve yorumlama: FHÇ, HNU, SAE; Yazı taslağı: FHÇ, HNU; İçerğin eleştirilme incelenmesi: ST; Son onay ve sorumluluk: FHÇ, HNU, AE, KK, HAG, ST; Teknik ve malzeme desteği: -; Süpervizyon: ST; Fon sağlama (mevcut ise): yok.

Bilgilendirilmiş Onam: Katılımcılardan yazılı onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Author Contributions: Concept/Design : FHÇ; Data acquisition: FHÇ, HAG, KK; Data analysis and interpretation: FHÇ, HNU, SAE; Drafting manuscript: FHÇ, HNU; Critical revision of manuscript: ST; Final approval and accountability: FHÇ, HNU, AE, KK, HAG, ST; Technical or material support: -; Supervision: ST; Securing funding (if available): n/a.

Informed Consent: Written consent was obtained from the participants.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support

KAYNAKLAR

1. Smith PK, Mahdavi J, Carvalho M, Fisher S, Russell S, Tippett N. Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *J Child Psychol Psychiatry*. 2008;49:376-85.
2. Kowalski RM, Limber SP, Agatston PW. *Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age*. Oxford, UK, Wiley-Blackwell, 2012.
3. Madden M, Rainie N. *Pew Internet and American Life Project*. Washington, DC, Pew Research Center, 2010.
4. Slonje R, Smith PK, Frisén A. The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Comput Hum Behav*. 2013;29:26-32.
5. Lenhart A, Purcell K, Smith A, Zickuhr K. *Social Media & Mobile Internet Use among Teens and Young Adults. Millennials. Pew internet & American life project*. Washington, DC, Pew Research Center. 2010.
6. Rideout VJ, Foehr UG, Roberts DF. *Generation M²: Media in the Lives of 8-to 18-year-Olds*. Mento Park CA, Henry J Kaiser Family Foundation, 2010.
7. Arslan S, Savaser S, Hallett V, Balci S. Cyberbullying among primary school students in Turkey: Self-reported prevalence and associations with home and school life. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*. 2012;15:527-33.
8. Campbell MA. Cyber bullying: An old problem in a new guise? *J Psychol Couns Sch*. 2005;15:68-76.
9. Juvonen J, Gross EF. Extending the school grounds? - Bullying experiences in cyberspace. *J Sch Health*. 2008;78:496-505.

10. Dilmac B. Psychological needs as a predictor of cyber bullying: A preliminary report on college students. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 2009;9:1307-25.
11. Arıcak OT. Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*. 2009;34:167-84.
12. McLoughlin C, Meyricke R, Burgess J. Bullies in cyberspace: How rural and regional Australian youth perceive the problem of cyberbullying and its impact. *International Symposium for Innovation in Rural Education (ISFIRE)-Symposium Proceedings*. 2009;178.
13. DeHue F, Bolman C, Völlink T. Cyberbullying: Youngsters' experiences and parental perception. *Cyberpsychol Behav*. 2008;11:217-23.
14. Beran T, Li Q. Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *J Educ Comput Res*. 2005;32:265.
15. Mitchell KJ, Ybarra M, Finkelhor D. The relative importance of online victimization in understanding depression, delinquency, and substance use. *Child Maltreat*. 2007;12:314-24.
16. Tynes B, Giang M. P01-298 Online victimization, depression and anxiety among adolescents in the US. *Eur Psychiatry*. 2009;24:686.
17. Kendall PC, Compton SN, Walkup JT, Birmaher B, Albano AM, Sherrill J et al. Clinical characteristics of anxiety disordered youth. *J Anxiety Disord*. 2010;24:360-5.
18. Weissman MM, Wolk S, Wickramaratne P, Goldstein RB, Adams P, Greenwald S et al. Children with prepubertal-onset major depressive disorder and anxiety grown up. *Arch Gen Psychiatry*. 1999;56:794-801.
19. Fredstrom BK, Adams RE, Gilman R. Electronic and school-based victimization: Unique contexts for adjustment difficulties during adolescence. *J Youth Adolesc*. 2011;40:405-15.
20. Wright MF. Cyber victimization and perceived stress: Linkages to late adolescents' cyber aggression and psychological functioning. *Youth Soc*. 2015;47:789-810.
21. Yuchang J, Junyi L, Junxiu A, Jing W, Mingcheng H. The differential victimization associated with depression and anxiety in cross-cultural perspective: A meta-analysis. *Trauma Violence Abuse*. 2019;20:560-73.
22. Chu X-W, Fan C-Y, Liu Q-Q, Zhou Z-K. Cyberbullying victimization and symptoms of depression and anxiety among Chinese adolescents: Examining hopelessness as a mediator and self-compassion as a moderator. *Comput Hum Behav*. 2018;86:377-386.
23. Landoll RR, La Greca AM, Lai BS, Chan SF, Herge WM. Cyber victimization by peers: Prospective associations with adolescent social anxiety and depressive symptoms. *J Adolesc*. 2015;42:77-86.
24. Kaufman J, Birmaher B, Brent D, et al. Schedule for affective disorders and schizophrenia for school-age children-present and lifetime version (K-SADS-PL): initial reliability and validity data. *J Am Acad Child Psy*. 1997;36:980-8.
25. Gökler B, Ünal F, Pehlivan Türk B, Kültür EÇ, Akdemir D, Taner Y. Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli-Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliği. *Turk J Child Adolescent Ment Health*. 2004;11:109-16.
26. Arıcak OT, Kinay H, Tanrikulu T. Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Journal of Hasan Ali Yücel Faculty of Education (HAYEF)*. 2012;17:101-14.
27. Tanrikulu T, Kinay H, Arıcak OT. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013;3:38-47.
28. Arıcak Ot, Tanrikulu T, Kinay H. Siber mağduriyet ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2012;11:1-6.
29. Gormez V, Kılınçaslan A, Oregül AC, et al. Psychometric properties of the Turkish version of the Revised Child Anxiety and Depression Scale-Child Version in a clinical sample. *Psychiatry Clin Psychopharmacol*. 2017;27:84-92.
30. Shariff S. Cyber-dilemmas in the new millennium: School obligations to provide student safety in a virtual school environment. *McGill J Educ*. 2005;40:467-87.
31. Wang J, Iannotti RJ, Nansel TR. School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *J Adolescent Health*. 2009;45:368-75.
32. Li Q. New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Comput Hum Behav*. 2007;23:1777-91.
33. Wang J, Iannotti RJ, Luk JW, Nansel TR. Co-occurrence of victimization from five subtypes of bullying: Physical, verbal, social exclusion, spreading rumors, and cyber. *J Pediatr Psychol*. 2010;35:1103-12.
34. Costello E, Mustillo S, Erkanli A, Keeler G, Angold A. Prevalence and development of psychiatric disorders in childhood and adolescence *Arch Gen Psychiatry*. 2003;60:837-44.
35. Aktepe E. Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *Yeni Symposium*. 2013;51:31-6.